

han Bey'le konuşmak için Karesi âyanı ile birlikte Bergama surlarının önüne gelen Dursun Bey ansızın kaleden atılan bir okla öldürüldü. Bunun üzerine Orhan Bey'den korkan Bergamalılar Demirhan Bey'i teslim olmaya zorladılar; böylece kaleden anlaşma yoluyla çıkan Demirhan Bey Bursa'ya gönderildi; iki yıl sonra da orada öldü. Böylece Karesi Beyliği Osmanlı Beyliği topraklarına katılmış oldu (746/1345 veya hemen sonrası). Orhan Bey ele geçirdiği Karesi topraklarını oğlu Süleyman Paşa'ya (Rumeli fâtih) iktâ etti.

Kısa süren hâkimiyetine rağmen Karesi Beyliği, bulunduğu mevki açısından hem kara hem de deniz devleti olma özelliğinden dolayı önem taşımaktaydı. Beylik, 40.000 atlı askerden oluşan bir kara ordusuna ve etkili bir donanmaya sahipti. Karesi Beyliği'nin denizcilikteki ileri seviyesi Osmanlı bahriye teşkilâtı için bir kaynak ve örnek teşkil etmiştir denilebilir. Balıkesir'de bol miktarda ipek ve ladin reçenesi üretilmekte ve Avrupa pazarlarına gönderilmekteydi. İstanbul kumaşları da çoğunlukla Balıkesir ipeğinden dokunuyordu. Günümüzde Karesi Beyliği'nden kalan herhangi bir mimari eser yoktur; sadece Bergama'daki Güdük Minare'nin XIV. yüzyıl başlarında Karesi Beyliği zamanında yapıldığı ileri sürülmektedir. Karesioğulları'ndan Yahşi Bey ile oğlu Beylerbeyi'ne ait gümüş ve bakır sikkeler mevcuttur.

Karesi soyunun hemen hemen XVIII. yüzyıla kadar devam ettiği ve mensuplarından bazılarının kendilerine Osmanlı sultanları tarafından verilen vakıfları yönettikleri, bazılarının da tımar sahibi ve yaya müsellem sıfatıyla Osmanlı devlet teşkilâtında görev aldıkları bilinmektedir. Balıkesir'de Zağanos Paşa Camii civarında Karesi Dede adıyla ziyaretgâh haline getirilmiş, Karaisa adıyla da anılan bir türbe ve içinde biri büyük, altısı küçük yedi kitâbesiz sanduka bulunmaktadır.

Karesi Beyliği'nin tarih sahnesinden çekilmesi ve yerini Osmanlı Beyliği'ne bırakması, Osmanlılar için askerî ve siyasî genişleme açısından önemli bir merhale teşkil eder. Süleyman Paşa, Rumeli'ye geçişinin gerek hazırlık döneminde gerekse gerçekleşmesi sırasında Karesi ümerâsının büyük yardım ve desteğini görmüştür. Yeni fethedilen Rumeli topraklarını Türkleştirmek maksadıyla Anadolu'dan getirilen Türk nüfusu arasında Karesi ilinden gelenler Süleyman Paşa zamanında Gelibolu yarımadası ile kuzeyine yerleştirildiler. Hasköy'deki Balıkesirli, Karasili,

Gönenli, Dânişmendli ve Dimetoka'daki Karesiyurdu gibi yer adları o tarihten kalmaadır.

BİBLİYOGRAFYA :

BA, TD, nr. 453 (tarihsiz), vr. 162*; İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-Âlâ'iyye*, I, 109-111; İbn Battûta, *Seyahatnâme*, I, 338-339; Yazıcızâde Ali, *Târih-i Âl-i Selçuk*, TSMK, Revan Köşkü, nr. 1390, vr. 280*; Dukas, *Bizans Tarihî* (trc. VI. Mirmiroğlu), İstanbul 1956, s. 5; Âşıkpaşazâde, *Târih*, s. 43-45, 47-51, 62, 65, 81; Oruç b. Âdil, *Tevârih-i Âl-i Osmân*, s. 16, 90; Kantakuzenos, *Corpus Scriptorum Historiae Byzantinae* (ed. L. Schopen), Bonn 1828-32, I, 339-340, 390, 427, 435-436; II, 475-476, 507, 529-530, 552-556; III, 65-66, 69-70, 457, 546; N. Gregoras, *Corpus Scriptorum Historiae Byzantinae* (nşr. L. Schopen), Bonn 1829-55, I, 214-215, 538; II, 741-742; III (nşr. I. Bekker), s. 562; Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri*, s. 96, 99, 199; a.mlf., *Karasi Vilâyeti Tarihçesi*, İstanbul 1341, s. 71, 76, 85; a.mlf., *Kitâbeler*, İstanbul 1345/1927, s. 43-45; a.mlf., "Karasi-oğulları", *IA*, VI, 331-335; D. M. Nicol, *The Last Centuries of Byzantium* (1261-1453), London 1972, s. 203-204, 208, 210; Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye Tarihi*, İstanbul 1984, s. 130-131, 264-265, 272-274, 644, 645; G. Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi* (trc. Fikret İşıltan), Ankara 1986, s. 476-477; P. Wittek, *Menteşe Beyliği* (trc. Orhan Şaik Gökyay), Ankara 1986, s. 17-18; E. A. Zachariadou, "Karesi ve Osmanlı Beylikleri: İki Rakib Devlet", *Osmanlı Beyliği: 1300-1389* (trc. Gül Çağalı Güven v.dğr.), İstanbul 1997, s. 240-255; Zerrin Günel Öden, *Karasi Beyliği*, Ankara 1999; Ahmed Tevhid, "Balıkesir'de Karasioğulları", *TOEM*, II/9 (1327), s. 563-568; Beyhan Karamağaralı, "Sivas ve Tokat'taki Fıgırlı Mezar Taşlarının Mâhiyeti Hakkında", *Selçuklu Araştırmaları Dergisi*, II, Ankara 1971, s. 85-86; İbrahim Artuk, "Karasioğulları Adına Basılmış Olan İki Sikke", *TD*, sy. 33 (1982), s. 283-284; Halil İnalçık, "The Rise of the Turcoman Maritime Principalities in Anatolia, Byzantium and Crusades", *Byzantinische Forschungen*, sy. 9, Amsterdam 1985, s. 192, 208; Cl. Cahen, "Karasi", *El²* (İng.), IV, 628.

ZERRİN GÜNEL ÖDEN

KARGI

(bk. MIZRAK).

KÂRİ

(bk. KIRAAT).

KÂRIA SÜRESİ

(سورة القارة)

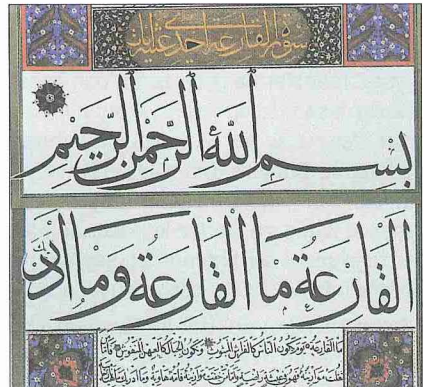
Kur'ân-ı Kerîm'in yüz birinci sûresi.

Mekke döneminde Kureys sûresinden sonra nâzil olmuştur. On bir âyet olup fâsılası ه، ث، ش، ه harfleridir. Adını ilk âyetindeki "el-kâria" kelimesinden alır.

"Bir şeyi diğer bir şeye sert şekilde çarp-mak" anlamındaki kar' kökünden türetilen kâria sözlükte "çarpan, kapiyı çalan", mecazi olarak da "dehşetten yürekleri hoplatan" mânâsına gelir. Hâkka ve gâşiye kelimeleri gibi kâria da dinî bir kavram olarak kıyamet gününün isimlerinden biri kabul edilir. Kelime bu sürenin dışında bir âyetle (el-Hâkka 69/4) "kıyamet", bir âyetle de (er-Ra'd 13/31) "beklenmedik musibet" anlamında kullanılmıştır. Kur'ân-ı Kerîm'in korkutucu mesajlar ihtiva eden âyetleri kâria kelimesinin çoğul şekliyle "kavâriu'l-Kur'ân" diye adlandırılır. Kur'ân'ın yüksek fesâhat ve belâgatını yansıtan bir örnek olarak değerlendirilen Kâria sûresinin nüüzül sebebiyle ilgili herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Bundan önceki Âdiyât sûresi, "O gün rableri onların her halini bilir" meâlindeki âyetle biter; Kâria sûresinde ise bu hallerin kısa ve etkileyici bir tasviri yapılır.

Sûre kıyamet gününün dehşetine vurgu yapan âyetlerle başlar (âyet 1-3). Hz. Peygamber'e, "Sen kârianın ne olduğunu nereden bileceksin?" denilmesi, kıyamet hadisesinin şiddet ve dehşetinin bizzat yaşanmadıkça Resûlullah tarafından dahi gerçek anlamıyla idrak edilemeyeceğine işaret eder. Kâria kelimesi daha sonraki âyetlerde açıklanarak o günde insanların sağanak halinde uçuşup ateşe düşen pervaneler, böcekler, dağların ise atılmış renkli yün gibi olacağı belirtilir (âyet 4-5). Müteakip âyetlerde insanların dünya hayatındaki davranışlarına göre âhirette karşılaşacakları ceza ve elde edecekleri mükâfattan bahsedilir. Tartıları ağır gelenlerin memnun edici bir hayata kavuşa-

Kâria sûresi

cakları, tartıları hafif gelenlerin ise kızgın bir ateş uçurumuna atılacakları haber verilir (âyet 6-11). 6. âyette geçen "mevâzîn" kelimesi, Arapça'da hem "mîzân"ın (tartı aleti) hem de "mevzûn"un (tartılan şey) çoğul şeklidir. Bu âyetle ilgili yorumlarda, âhirette amellerin cisim haline getirilerek tartılacağı belirtildiği gibi mevâzîn kelimesinin mecazi anlamda kullanıldığı ve bununla insanların davranışlarına takdir edilecek ceza veya mükâfatta tam adaletin geçerli olacağını kastedildiği de belirtilmektedir. Kâria sûresinde, kıyamet gününün gerçekliği çarpıcı sahnelerle gözler önüne serilerek hem müjdeleyici hem korkutucu mesajlara yer verilmiş, öte yandan sorumluluk ilkesine vurgu yapılarak dünya hayatındaki davranışların karşılıksız kalmayacağı bildirilmiştir.

Hız. Peygamber'den, kendisini Hûd sûresi ve buna benzer sûrelerin kocaltıldığı şeklinde nakledilen hadisler arasında Kâria sûresinin de yer aldığı rivayet zayıf kabul edilmiştir (M. Nâsirüddin el-Elbânî, IV, 403-404). Michael Sells, Kâria sûresindeki fonetik özellikler ve ses-anlam uyumu üzerine bir çalışma yapmıştır (bk. bibl.).

BİBLİYOGRAFYA :

Râgib el-İsfahânî, *el-Müfredât*, "kr'a" md.; *Lisânü'l-'Arab*, "kr'a" md.; Zemahşerî, *el-Keşşâf* (Beyrut), IV, 279-280; Fahreddin er-Râzî, *Mefâtihu'l-'gayb*, XXXII, 70-74; Elmalılı, *Hak Dini*, IX, 6024-6025; M. Nâsirüddin el-Elbânî, *Silsiletü'l-ehâdisi'l-zâ'ife ve'l-mevzû'a*, Riyad 1408/1988, IV, 403-404; M. Sells, "Sound and Meaning in Sûrat al-Qâri'a", *Arabica*, XL/3 (1993), s. 403-430; Zuhûr Ahmed Azhar, "el-Kâri'a", *UDMİ*, XVI/1, s. 23-24.

KÂMİL YAŞAROĞLU

KARÎN

(القَرِين)

İnsana refakat edip onu mânevî açıdan ve daha çok menfi olarak etkileyen görünmez varlık anlamında Kur'an terimi.

Sözlükte karîn "yaklaştırmak, bir araya getirmek" anlamındaki karn kökünden türemiş bir sıfat olup "dost, arkadaş, eş, yaştaş" mânalarına gelir. İslâm'dan önce Araplar insanı takip eden ve onunla beraber olan ruhanî varlıkların bulunduğu inanırlardı. Bunlara genellikle "rei, şeytan, cin, tâbî" ve karîn adını veriyorlardı. Özellikle kâhin ve şairler kendilerine haber taşıyan ve şiir ilham eden şeytan ve karînlerinin olduğunu ileri sürüyorlardı.

Karn kavramı değişik kullanımlarıyla Kur'an-ı Kerim'de otuz dokuz yerde geçmekte olup bunların yedisi karîn, biri de

çoğulu olan kurenâ şeklindedir (M. F. Abdülbâki, *el-Mu'cem*, "krn" md.). Karîn, Kur'an'da "insanla beraber bulunan arkadaş" anlamına gelmekte, şeytan (en-Nisâ 4/38; es-Saffât 37/51; Fussilet 41/25; ez-Zuhruf 43/36, 38; Kâf 50/27), inkârcı insan (es-Sâffât 37/51) ve melek (Kâf 50/23) türünden arkadaş yerine kullanılmaktadır. Kur'an, şeytan türünden olan karînin insanı riyakârlığa teşvik eden ve ona kötülükleri güzel gösteren kötü bir arkadaş olduğunu, dünyada onunla dost olanların âhirette kendilerini suçlayacaklarını ve uzak durmasını isteyeceklerini beyan etmektedir. Bazı müfessirler Sâffât sûresinde yer alan karînin şeytan mânasına geldiğini söylerken bazıları onun insan olduğunu kaydederler (Taberî, XXIII, 38; Beyzâvî, V, 234; Süyûtî, VII, 90).

Hadis rivayetlerinde de karn kavramı çeşitli türleriyle yer almaktadır. Karîn kelimesi bazan arkadaş, dost şeklinde (Buhârî, "Diyât", 22), bazan da insanla beraber olan ve ondan hiç ayrılmayan "ruhanî dost" (şeytan veya melek) anlamında kullanılmaktadır (Buhârî, "Tefsîr", 37; Müslim, "Şalât", 260; İbn Mâce, "İkâme", 39, "Duâ", 18). Hız. Peygamber, insanın hem melekten hem de şeytandan arkadaşı olduğunu belirtmiş, Hız. Âişe'nin, "Buna sen de dahil misin?" sorusuna "evet" cevabını vermiş, ancak Allah'ın inâyetiyle kendisinin onun kötülüklerinden korunduğunu bildirmiş (Müsned, I, 385, 397, 401, 460; Dârimî, "Rikâk", 25; Müslim, "Münâfikîn", 69). Bu hadisin sonunda yer alan (اسم) kelimesi bazı âlimlerce mâzî fiil olarak (esleme) kabul edilmiş ve Resûlullah'ın şeytanının müslüman veya teslim olup kendisine hayırdan başka bir şey telkin etmediği şeklinde yorumlanmıştır. Süfyan b. Uyeyne ve Hattâbî gibi âlimler ise şeytanın müslüman olmasını mümkün görmeyerek kelimeyi sülâsîden muzârî mütekellim kalıbında okumuş (eslemü) ve Resûl-i Ekrem'in onun kötülüklerinden korunduğu mânasını çıkarmıştır (Nevevî, XVII, 156-158; Bedreddin eş-Şiblî, s. 28-29).

Kaynaklarda yer alan bilgilerden anlaşıldığına göre bazı âlimler insana arkadaş olan şeytanın asla müslüman olmayacağı, bazıları etki altına alındığı takdirde müslüman olabileceği, bir kısmı ise müslüman olma durumunun sadece Hız. Peygamber'in karînine ait olduğu kanaatine sahip olmuştur. Hattâbî birinci görüşü, Ömer Süleyman el-Eşkar ikinci görüşü ve Bedreddin eş-Şiblî üçüncü görüşü savunmaktadır. Gazzâlî karînle ilgili rivayetleri

sıraladıktan sonra insan kalbinin melek ve şeytanın etkisi altında olduğunu, her iki kaynaktan da kalbin yoklandığını, hayra çağrı yapan duygu ve düşüncelerin meleğin ilhamı, şerre çağırının ise şeytanın vesvesesi olduğunu kaydetmiş ve insanın iki karîn arasında imtihana tâbi tutulduğunu belirtmiştir (*İhyâ*, III, 27; Zebîdî, VII, 265-267).

S. M. Zwemer ve D. B. Macdonald gibi şarkiyatçılar, karîn kavramının Arap-İslâm folkloruna yönelik tarafının da bulunduğunu söylemekte ve Hız. Muhammed'in anlatımlarında bunun etkisinin olabileceğini ileri sürmektedir. Doğrudan vahiy ürünü olan Kur'an'ın ifadelerinde folklorik unsur aramanın doğru olamayacağı ortadadır. Câhiliye döneminde karînin şairin ilham perisi, İslâmiyet'te ise Peygamber'e vahiy getiren melek mânasında kullanıldığına dair iddia da aynı niteliktedir. Gerek Kur'an-ı Kerim'de gerekse hadis rivayetlerinde karîn ile vahiy getiren Cebrâil arasında herhangi bir münasebetten veya benzerlikten söz edilmemektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Lisânü'l-'Arab, "krn" md.; Firûzâbâdî, *el-Kâmûsü'l-muhtil*, "krn" md.; M. F. Abdülbâki, *el-Mu'cem*, "krn" md.; *Müsned*, I, 385, 397, 401, 460; II, 89; Dârimî, "Rikâk", 25; Buhârî, "Tefsîr", 37, "Diyât", 22; Müslim, "Şalât", 260, "Münâfikîn", 69; İbn Mâce, "İkâme", 39, "Duâ", 18; Câhiz, *Kitâbü'l-Hayevân*, Beyrut, ts., I, 299-300; VI, 164, 177, 202-205, 225-229; Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, Beyrut 1328, XXIII, 38; Gazzâlî, *İhyâ* (Beyrut), III, 27; Nevevî, *Şerhu Müslim*, XVII, 156-158; Beyzâvî, *Envârü't-tenzîl* (*Mecmû'a mine'l-tefâsîr* içinde), Beyrut, ts. (Dâru ih-yâit-türâsî'l-Arabî), V, 234; Bedreddin eş-Şiblî, *Âkâmü'l-mercân fi ahkâmî'l-cân*, Beyrut 1408/1988, s. 28-30; Süyûtî, *ed-Dürü'l-menşûr*, Beyrut 1403/1983, VII, 90; Zebîdî, *İthâfû's-sâde*, VII, 265-267; Cevâd Ali, *el-Mufaşşal*, VI, 730-737; Ömer Süleyman el-Eşkar, *Âlemü'l-cin ve'l-me-yâtîn*, Küveyt 1984, s. 65; D. B. Macdonald, *The Religious Attitude and Life in Islam*, London 1985, s. 19-20, 274-275; a.mlf., "Karîn", *İA*, VI, 343; a.mlf., "Karîn", *EP* (İng.), IV, 643-644; Hamdî ed-Demirdâş, *Âlemü'l-cin ve'l-me-lâ'ike beyne'l-haқиka ve'l-hayâl*, Kahire 1413/1992, s. 80-81.

İLYAS ÇELEBİ

KARİNÂBÂD

Bulgaristan'ın doğusunda bugün Karnobat adını taşıyan eski bir Osmanlı kaza merkezi.

Yambolu'nun 50 km. kuzeydoğusunda olup Çatal Balkan adı verilen dağ sırasının güneyinde kurulmuş küçük bir tarım kasabasıdır. Sofya-Burgaz demiryolu üze-